

The Role of Hope-Building in Strengthening Social Participation With Emphasis on the Goals of the Islamic Revolution

Ali Moradi Bahmaei¹

Abstract

Hope-building is a psychological, emotional, and cognitive state in which an individual anticipates and expects a good event to occur, and while feeling efficient and productive, comes to the conclusion that he can handle his work better than before and show consistent and positive behavior; therefore, hope-building, as one of the key factors in advancing social participation, especially within the framework of the goals of the Islamic Revolution, plays a significant role in strengthening social cohesion and improving the level of popular participation. The main purpose of this research is to explain the role of hope-building in increasing social participation and to examine the factors affecting this process with an emphasis on the goals of the Islamic Revolution. The present research is a descriptive-analytical study in terms of methodology, and the results indicate that the most effective social factors of hope-building include social cohesion, building social trust, social participation, social support, and social security. The results also indicate that increasing hope-building leads to increasing social participation in social activities. As a result, it can be said that hope-building is recognized as a key factor in strengthening social participation in line with the goals of the Islamic Revolution.

Keywords: hope-building, social trust, social participation, social cohesion, Islamic Revolution

---

¹ Assistant Professor of Political Science, University of Imam Hussain (AS)

نقش امیدآفرینی در تقویت مشارکت اجتماعی

با تأکید بر اهداف انقلاب اسلامی

علی مرادی بهمنی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۱۴ | تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۱۰

چکیده

امیدآفرینی یک حالت روانی، هیجانی و شناختی است که فرد، حالت پیش‌بینی و انتظار وقوع یک رویداد خوب را دارد و ضمن احساس کارایی و ثمربخشی به این نتیجه می‌رسد که می‌تواند بهتر از قبل به کارهای خود رسیدگی کرده و رفتاری سازگار و مثبت از خود نشان دهد؛ بنابراین امیدآفرینی به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی در پیشبرد مشارکت اجتماعی، به‌ویژه در چارچوب اهداف انقلاب اسلامی، نقش بسزایی در تقویت انسجام اجتماعی و ارتقاء سطح مشارکت مردمی ایفا می‌کند. هدف اصلی این تحقیق، تبیین نقش امیدآفرینی در افزایش مشارکت اجتماعی و بررسی عوامل مؤثر بر این فرآیند با تأکید بر اهداف انقلاب اسلامی است. پژوهش حاضر به لحاظ روش‌شناسی از نوع مطالعات توصیفی تحلیلی است و نتایج حاصله بیانگر آن است که مؤثرترین عوامل اجتماعی امیدآفرینی شامل، انسجام اجتماعی، ایجاد اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، حمایت اجتماعی و امنیت اجتماعی است. نتایج همچنین حاکی از آن است که افزایش امیدآفرینی منجر به افزایش مشارکت اجتماعی در فعالیت‌های اجتماعی می‌شود. در نتیجه می‌توان گفت که امیدآفرینی به‌عنوان یک عامل کلیدی در تقویت مشارکت اجتماعی در راستای اهداف انقلاب اسلامی شناخته می‌شود. **واژگان کلیدی:** امیدآفرینی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، انقلاب اسلامی.

مقدمه و بیان مسئله

در دنیای امروز، امیدآفرینی^۱ به عنوان یک عنصر کلیدی در توسعه اجتماعی و سیاسی جوامع شناخته می شود. این مفهوم نه تنها به بهبود کیفیت زندگی افراد کمک می کند، بلکه به تقویت مشارکت اجتماعی و همبستگی ملی نیز می انجامد. در این راستا، بررسی عوامل بر امیدآفرینی در جامعه ایران، با توجه به اهداف انقلاب اسلامی، یک ضرورت انکارناپذیر است. معرفی مسئله یا امیدآفرینی در جامعه ایرانی، به ویژه پس از انقلاب اسلامی، تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد. این عوامل شامل شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هستند که می توانند به تقویت یا تضعیف امید در میان مردم منجر شوند (محمدی مقدم و کاوند، ۱۴۰۲: ۳۲۸).

در آموزه های اسلامی، امید و امیدآفرینی که از شناخت و معرفت نسبت به خداوند و معاد نشئت می گیرد، پایه تمام تلاش های سازنده و ثمربخش انسانی است و به عنوان منشأ اصلاح امور جامعه و دستیابی به سعادت ابدی شناخته می شود. در مقابل، ناامیدی و قطع امید از خداوند و روز قیامت، منشأ فسادها و گناهان بوده و به شقاوت ابدی منجر می شود. امید به آینده، احساس خوب و حالتی شادمانه در انسان ایجاد می کند، نشاط اجتماعی او را افزایش می دهد و انگیزه کار و تلاش را در او تقویت می نماید (رنجبر و خلیلی، ۱۴۰۳: ۶۰). این موضوع از اهمیت بالایی برخوردار است، زیرا فرد را به انجام فعالیت های مثبت زندگی سوق می دهد. بدون امید، هیچ کاری در عرصه نظر یا عمل امکان پذیر نیست. با مروری بر تعالیم دینی درمی یابیم که اساس زندگی بر پایه امید استوار شده و تمام تلاش های پیامبران و اولیای الهی با محوریت امید صورت گرفته است.

امیدآفرینی به‌عنوان یک عامل کلیدی در افزایش مشارکت اجتماعی شناخته می‌شود. شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر امیدآفرینی می‌تواند به تقویت مشارکت فعال شهروندان کمک کند. این موضوع به‌ویژه در راستای اهداف انقلاب اسلامی که بر مشارکت مردمی تأکید دارد، حائز اهمیت است. از طرفی امیدآفرینی نه تنها به بهبود کیفیت زندگی افراد کمک می‌کند، بلکه به تقویت انسجام اجتماعی و همبستگی ملی نیز می‌انجامد (جهان پرور، ۱۴۰۳). در این راستا، تحقیق در مورد عوامل مؤثر بر امیدآفرینی می‌تواند به سیاست‌گذاران کمک کند تا برنامه‌های مؤثری برای توسعه اجتماعی و سیاسی طراحی کنند.

در اهمیت و ضرورت این تحقیق می‌توان گفت که تحقیق حاضر می‌تواند به درک بهتر نقش امیدآفرینی در افزایش مشارکت اجتماعی کمک کند که برای تحقق اهداف انقلاب اسلامی و پایداری اجتماعی ضروری است و این که امیدآفرینی می‌تواند به‌عنوان یک ابزار مؤثر برای تحقق اهداف انقلاب اسلامی، مانند عدالت اجتماعی و مشارکت سیاسی، عمل کند. در مقابل در غیاب امیدآفرینی، ممکن است بی‌تفاوتی اجتماعی افزایش یابد و مشارکت مردم در فرآیندهای اجتماعی و سیاسی کاهش پیدا کند و این که فقدان امیدآفرینی می‌تواند به رکود اجتماعی و کاهش انگیزه برای مشارکت در فعالیت‌های سازنده منجر شود که این امر بر پایداری اجتماعی تأثیر منفی می‌گذارد؛ بنابراین، این تحقیق با تأکید بر امیدآفرینی به‌عنوان یک راهبرد مهم در افزایش مشارکت اجتماعی و تحقق اهداف انقلاب اسلامی، از اهمیت و ضرورت بالایی برخوردار است.

هدف این مقاله شناسایی و تحلیل نقش امیدآفرینی در تقویت مشارکت اجتماعی در راستای اهداف انقلاب اسلامی است. غنی‌سازی ادبیات علمی موجود در زمینه امیدآفرینی و مشارکت اجتماعی، به‌ویژه در بستر جامعه ایرانی و اهداف انقلاب اسلامی و فراهم کردن اطلاعات لازم برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اجتماعی تا بتوانند تصمیمات بهتری در

راستای تقویت امیدآفرینی و مشارکت اجتماعی اتخاذ کنند، از اهداف دیگر این پژوهش است.

با توجه به نقش کلیدی امید و امیدآفرینی در ایجاد نشاط و پویایی جامعه اسلامی، این مفهوم در بیانیه گام دوم انقلاب نیز جایگاهی اساسی یافته است (بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲). چون امید به عنوان یکی از مؤلفه‌های اساسی در پویایی و پیشرفت جوامع، نقش تعیین‌کننده‌ای در تقویت مشارکت اجتماعی و تحقق اهداف کلان جامعه ایفا می‌کند. در بستر انقلاب اسلامی ایران که بر پایه آرمان‌هایی همچون عدالت، استقلال، آزادی و پیشرفت همه‌جانبه استوار است، امیدآفرینی به عنوان یک ضرورت راهبردی، اهمیت دوچندانی می‌یابد.

بر این اساس پرسش اصلی این پژوهش بدین صورت مطرح می‌شود که چگونه امیدآفرینی می‌تواند مشارکت اجتماعی را با توجه به اهداف انقلاب اسلامی تقویت کند و چه عوامل روان‌شناختی، اجتماعی و فرهنگی در این فرآیند مؤثر هستند؟ در پاسخ به این پرسش، فرضیه اصلی پژوهش چنین است که امیدآفرینی به عنوان یک عامل روان‌شناختی و اجتماعی، مشارکت اجتماعی را در راستای اهداف انقلاب اسلامی تقویت می‌کند، به‌طوری‌که با افزایش امید در جامعه، افراد بیشتری به صورت فعالانه در فرآیندهای اجتماعی و سیاسی مشارکت می‌کنند و این مشارکت منجر به تحقق اهداف انقلاب اسلامی در زمینه‌های مختلف اجتماعی و فرهنگی می‌شود.

پیشینه پژوهش

مطالعات متعددی در زمینه نقش امیدآفرینی در تقویت مشارکت اجتماعی انجام شده است که هر یک به جنبه‌های مختلفی از این موضوع پرداخته‌اند. برای مثال یوسفی (۱۳۹۸)

پژوهشی با عنوان «تبیین جایگاه امیدآفرینی اجتماعی در راستای تحقق گام دوم انقلاب اسلامی» انجام داد. در این پژوهش تلاش شده است با فراتحلیل مطالعات انجام‌شده در حوزه امید اجتماعی و تأثیر آن بر سایر مؤلفه‌های اجتماعی، همچنین تبیین الگوی جنگ ادراکی نظام سلطه برای ایجاد ناامیدی و تشریح وضعیت فعلی امید در جامعه ایران، نقش آن در تحقق گام دوم انقلاب روشن و همچنین علل ورود سازمان‌های انقلابی به‌خصوص سازمان‌های اطلاعاتی به این موضوع تبیین شود. این تحقیق به‌خوبی پیوند بین امید اجتماعی و هویت را بررسی کرده است، اما نیاز به نمونه‌گیری گسترده‌تر برای تعمیم نتایج احساس می‌شود.

جانسون و مارتینز^۱ (۲۰۲۰) مقاله‌ای با عنوان «امید به‌عنوان کاتالیزور: نقش خوش‌بینی در تقویت مشارکت جامعه» انجام دادند. یافته‌های این پژوهش که به روش کمی با استفاده از پرسشنامه استاندارد شده صورت گرفت، نشان داد که رابطه مثبت معناداری بین سطح امیدواری فردی و مشارکت در فعالیتهای اجتماعی (مانند کار داوطلبانه و حضور در جلسات شهری) وجود دارد. نویسندگان در یافته دیگری تأکید کردند که امیدواری به‌عنوان متغیر میانجی گر بین ادراک از عدالت و مشارکت اجتماعی عمل می‌کند.

طاهری دمنه و کاظمی (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان «خوانشی آینده‌پژوهانه از پروبلماتیک امید اجتماعی در ایران» انجام دادند. از نظر نویسندگان در نتایج پژوهش، پنج مضمون اصلی شامل امید اجتماعی به‌عنوان امر مشترک، افسون‌زدایی از امید اجتماعی، آینده‌ها، عاملیت و دوگانگی خیر و شر حاکمیت‌شناسایی شد. این پژوهش نشان داد که امید اجتماعی یک سازه است و نه یک ساختار و تولید آن در گفتمان‌های اجتماعی و سیاسی ضروری است.

مقاله «فرایند نهادینه کردن امید در جوانان و راهکارهای آن در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی» (علوی نیا و نعمتی، ۱۴۰۰) بر اهمیت نهادینه کردن امید در جوانان به منظور تحقق اهداف انقلاب اسلامی تأکید دارد. در این مقاله با رویکرد توصیفی-تحلیلی مبتنی بر مطالعات دینی اطلاعات موردنظر به روش کتابخانه‌ای-اسنادی جمع‌آوری شده است که بر این اساس معنی و مفهوم امید و امیدواری و حقایقی که باید موردتوجه قرار گیرد و علت تأکید رهبری بر امید در جوانان و عوامل امید و امیدواری در آن‌ها که ریشه‌ای‌ترین جهاد جوانان می‌باشد و آثار امید و امیدواری در آن موردبررسی قرار می‌گیرد.

در پژوهش دیگری با عنوان «کاوشی داده بنیاد بر امیدآفرینی در جامعه در راستای تحقق بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی» (محمدی مقدم و کاوند، ۱۴۰۲)، بر اهمیت امیدآفرینی در تحقق اهداف بیانیه گام دوم تأکید شده و راهکارهایی برای تقویت آن ارائه نمودند. این مطالعه با رویکرد نوین خود در زمینه امیدآفرینی، نقاط قوت زیادی دارد، اما نیاز به بررسی‌های تجربی برای اعتبارسنجی یافته‌ها دارد.

ردادی (۱۴۰۲)، در مقاله‌ای با عنوان «واکاوی موضوع امید و امکان‌های تولید آن؛ با تأکید بر ظرفیت‌های ارتقای مشارکت‌های عمومی در مجلس شورای اسلامی» از طریق روش کیفی با استفاده از مصاحبه‌های عمیق به این نتیجه دست یافته‌اند که افزایش مشارکت عمومی باعث ارتقای امید اجتماعی می‌شود. این تحقیق به‌خوبی ارتباط بین مشارکت عمومی و امید را نشان داده است، اما نیاز به بررسی‌های کمی برای تأیید نتایج احساس می‌شود.

بیگدلی و رجبی ده برزویی (۱۴۰۲) در پژوهشی که با موضوع «واکاوی مؤلفه‌های امیدآفرینی در جمهوری اسلامی با تأکید بر نظام فکری امام خامنه‌ای» انجام داده‌اند، از طریق روش تحلیلی با استفاده از مستندات تاریخی دریافته‌اند که مؤلفه‌های امیدآفرینی بر اساس نظام فکری امام خامنه‌ای شناسایی شدند که شامل عدالت اجتماعی، استقلال و پیشرفت

علمی هستند. این تحقیق ارتباط عمیق بین نظام فکری رهبری و امیدآفرینی را نشان می‌دهد؛ اما نیاز به داده‌های تجربی بیشتری برای اعتبارسنجی یافته‌ها وجود دارد.

عظیمی و همکاران (۱۴۰۲) مقاله‌ای با موضوع «تبیین عوامل تأثیرگذار بر امید اجتماعی در بین شهروندان تهرانی» انجام دادند. از نظر نویسندگان پنج متغیر اصلی شامل رضایت از زندگی، احساس امنیت اجتماعی، احساس بی‌قدرتی، اعتماد اجتماعی و نابرابری اجتماعی شناسایی شدند. افزایش اعتماد اجتماعی و رضایت از زندگی باعث افزایش امید اجتماعی می‌شود، درحالی‌که احساس بی‌قدرتی و نابرابری اجتماعی آن را کاهش می‌دهد.

حدادی و همکاران (۱۴۰۳) پژوهشی با عنوان «سلسله گزارش‌های پایش مشارکت مردمی گزارش اول: مدل سنجش مشارکت‌های مردمی با تأکید بر جوانان» انجام دادند. نویسندگان با استفاده از روش‌های پیمایشی و تحلیل داده‌های کمی، چهار مؤلفه «هویت فرهنگی»، «محرومیت نسبی»، «اعتماد به حکمرانی» و «امید اجتماعی» را به عنوان عوامل مؤثر بر مشارکت جوانان شناسایی کردند.

برزگر (۱۴۰۳) مقاله‌ای با عنوان «امید، سرمایه‌ای پنهان برای توسعه همه‌جانبه» انجام داد. این پژوهش به روش تحلیل محتوای کیفی و با استفاده از مصاحبه و بررسی اسناد انجام شده است. نتایج پژوهش نشان داد که امید به عنوان یک محرک روان‌شناختی نقش کلیدی در پیشرفت و توسعه پایدار دارد. جوامع امیدوار از سرمایه اجتماعی بالاتری برخوردارند و مشارکت فعال‌تری در برنامه‌های توسعه‌ای دارند.

نقاط اشتراک پژوهش‌های فوق با موضوع مقاله بدین صورت است که عمده این تحقیقات به نحوی به ارتباط بین امید و مشارکت اجتماعی اشاره دارند و بسیاری از این مطالعات به نقش امید در تحقق اهداف انقلاب اسلامی تأکید دارند. ولی پژوهش حاضر دارای وجه

متمایز با آثار بررسی شده دارد و آن این که به طور خاص به نقش امیدآفرینی در تقویت مشارکت اجتماعی با تأکید بر اهداف انقلاب اسلامی می‌پردازد.

مفاهیم و مباحث نظری

۱- امیدآفرینی: امید حالتی نفسانی است که فرد امیدوار را به تلاش واداشته و در آن انسان به اموری که انتظارش را دارد دل‌بستگی ایجاد می‌نماید (آخوندی، ۱۳۸۵: ۵۱). امید در اصطلاح به معنی دل بستن به چیزی دلخواه که در آینده حاصل خواهد شد، می‌داند. برخی بر این عقیده هستند که امید احساس راحتی قلب در نتیجه انتظار تحقق امری که محبوب و خوشایند است؛ البته در صورتی که اکثر اسباب و موجبات آن امر محبوب محقق باشد (فیض کاشانی، ۱۳۸۵: ۱۸۵). برخی دیگر امید را شامل دو مؤلفه؛ یکی توانایی طراحی گذرگاه‌های مطلوب به‌رغم موانع موجود و دیگری کارگزار انگیزش برای استفاده از این گذرگاه‌ها می‌دانند (کار، ۱۳۸۷: ۱۸۱). امیدآفرینی به معنای ایجاد و تقویت احساس امید در افراد و جامعه است که به بهبود نگرش نسبت به آینده و افزایش انگیزه برای تلاش منجر می‌شود (سعد، ۱۴۰۳).

در اصطلاح امیدآفرینی فرایندی اجتماعی، روان‌شناختی و فرهنگی است که از طریق آن، افراد یا گروه‌ها با ایجاد باور به امکان‌پذیری پیشرفت، انگیزه‌های مثبت اجتماعی را تقویت می‌کنند. این مفهوم در اندیشه اسلامی نیز با مفاهیمی مانند ایمان، اعتماد به خدا و تلاش همراه است (قربانی‌زاده و موسوی، ۱۴۰۲: ۱۷۶).

امیدآفرینی به‌عنوان یک مفهوم کلیدی در روانشناسی و علوم اجتماعی، به توانایی افراد و جوامع در ایجاد و حفظ احساس امید اشاره دارد. این مفهوم به‌ویژه در نظریه امید اسنایدر^۱ (۲۰۰۲) توسعه یافته است که شامل دو مؤلفه اصلی است: الف) تفکر درباره مسیر^۲: این مؤلفه

1. Snyder's Hope Theory

2. Pathways Thinking

به توانایی فرد در شناسایی راه‌های مختلف برای دستیابی به اهداف اشاره دارد. به عبارت دیگر، افراد باید بتوانند راه‌های ممکن برای رسیدن به اهداف خود را شناسایی کنند. (ب) تفکر درباره اراده^۱: این مؤلفه به باور فرد به توانایی خود برای اقدام و دستیابی به اهداف اشاره دارد. افراد باید احساس کنند که قادرند بر سرنوشت خود تأثیر بگذارند و برای رسیدن به اهداف خود اقدام کنند. این نظریه بیان می‌کند که افراد برای دستیابی به اهداف خود نیاز دارند تا نه تنها راه‌های ممکن را شناسایی کنند، بلکه همچنین باور داشته باشند که می‌توانند از آن راه‌ها عبور کنند (Snyder, 2002, 57). در این راستا، امیدآفرینی می‌تواند به عنوان یک نیروی محرکه برای مشارکت اجتماعی عمل کند، زیرا افراد امیدوار بیشتر تمایل دارند تا در فعالیت‌های اجتماعی شرکت کنند و به بهبود جامعه کمک کنند (Egan et al, 2008:143).

۲- مشارکت اجتماعی: مشارکت اجتماعی^۲ واژه‌ای ترکیبی از مشارکت به معنی شریک شدن، همکاری کردن و شراکت و اجتماعی به معنی مدنی، جمعی، همگانی و هر چیزی است که منسوب به اجتماع باشد. مشارکت اجتماعی را می‌توان «فرایند سازمان‌یافته‌ای تعریف کرد که افراد جامعه به صورت آگاهانه، داوطلبانه و جمعی با در نظر گرفتن هدف‌های معین و مشخص که موجب سهم شدن در منابع قدرت می‌شود در آن شرکت می‌کنند» (سفیری و صادقی، ۱۳۸۸: ۶). یا «مشارکت اجتماعی به آن دسته از فعالیت‌های ارادی دلالت دارد که از طریق آن اعضای یک جامعه در امور محله، شهر و روستا به طور مستقیم یا غیرمستقیم در شکل دادن حیات اجتماعی مشارکت دارند» (مهدوی و رحمانی خلیلی، ۱۳۸۷: ۵). نمودهای این تعریف از مشارکت نهادهای مشارکتی مانند انجمن‌ها، گروه‌ها، سازمان‌های محلی و غیردولتی هستند.

---

1. Agency Thinking

2. Social participation

در اصطلاح مشارکت اجتماعی را می‌توان همکاری آحاد یک جامعه در فعالیتی که موضوع آن امور اجتماعی است تعریف کرد. منظور از امور اجتماعی اموری است که حاصل تعاملات نسبتاً پایدار افراد در محیط اجتماعی است. بانک جهانی مشارکت اجتماعی را «فرایندی» تعریف می‌کند که «از طریق آن ذی‌سهمان بر ایجاد مشوق‌ها و تصمیم‌ها و منابعی که بر وضعیت و سرنوشت آن‌ها مؤثر است، اعمال نفوذ و کنترل می‌کنند» (Berry and Mollard, 2010: 3).

مشارکت اجتماعی به معنای همکاری داوطلبانه افراد در فعالیت‌های جمعی برای دستیابی به اهداف مشترک است (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۳). در واقع این مفهوم به فرایند دخالت آگاهانه و فعالانه افراد در امور اجتماعی اشاره دارد که شامل فعالیت‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی می‌شود. مشارکت اجتماعی یکی از شاخص‌های توسعه اجتماعی است.

مشارکت اجتماعی به معنای دخالت فعال افراد در فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی است که هدف آن دستیابی به تغییرات مثبت در جامعه است. این مفهوم با اعتماد اجتماعی و سرمایه اجتماعی ارتباط نزدیکی دارد. تحقیقات نشان داده‌اند که اعتماد اجتماعی نه تنها موجب تسهیل تعاملات اجتماعی می‌شود بلکه بر افزایش مشارکت نیز تأثیرگذار است (Putnam, 1995). افرادی که به یکدیگر اعتماد دارند، بیشتر تمایل دارند در فعالیت‌های جمعی شرکت کنند. مشارکت اجتماعی می‌تواند منجر به افزایش سرمایه اجتماعی شود و برعکس، وجود سرمایه اجتماعی نیز می‌تواند زمینه‌ساز مشارکت بیشتر باشد (Coleman, 1990). همچنین، مشارکت فعال می‌تواند احساس امید را تقویت کند، زیرا افراد وقتی می‌بینند که می‌توانند تأثیرگذار باشند، بیشتر امیدوار می‌شوند (Feldman et al, 2018).

نقش مشارکت اجتماعی در پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی را در چند محور می‌توان بیان کرد:

۱. تحقق عدالت اجتماعی: مشارکت فعالانه مردم در نهادهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، به تحقق عدالت اجتماعی کمک می‌کند. حضور گسترده مردم در برنامه‌های حمایت از محرومان، مشارکت در نهادهای خیریه و همکاری در پروژه‌های توسعه محلی، از جمله مواردی است که به کاهش نابرابری‌ها و تحقق شعارهای انقلاب اسلامی منجر می‌شود (مرادی بهمنی، ۱۴۰۲).

۲. تقویت وحدت ملی: مشارکت اجتماعی به تقویت وحدت ملی کمک می‌کند. حضور اقوام، مذاهب و گروه‌های مختلف در فعالیتهای جمعی، همبستگی اجتماعی را افزایش داده و زمینه‌ساز همکاری برای دستیابی به اهداف مشترک ملی می‌شود. این وحدت، یکی از ارکان اصلی مقاومت در برابر تهدیدات خارجی و داخلی است.

۳. مقاومت در برابر تهدیدات خارجی: مشارکت مردم در برنامه‌های دفاعی، اقتصادی و فرهنگی، مقاومت جامعه را در برابر تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی افزایش می‌دهد. برای مثال، مشارکت گسترده در بسیج مردمی، جهاد سازندگی و برنامه‌های خودکفایی، نشان‌دهنده نقش کلیدی مشارکت اجتماعی در حفظ استقلال و امنیت ملی است.

۴. تحکیم ارزش‌های اسلامی و انقلابی: مشارکت اجتماعی، به‌ویژه در نهادهای مردمی و مذهبی، به تحکیم ارزش‌های اسلامی و انقلابی کمک می‌کند. حضور مردم در هیئت‌های مذهبی، سازمان‌های خیریه و نهادهای انقلابی، نه تنها روحیه همبستگی و مسئولیت‌پذیری را تقویت می‌کند، بلکه به ترویج ارزش‌هایی مانند ایثار، جهاد و امر به معروف و نهی از منکر منجر می‌شود.

۵. افزایش مشروعیت نظام: مشارکت گسترده مردم در انتخابات، نهادهای مردمی و برنامه‌های ملی، مشروعیت نظام سیاسی را افزایش می‌دهد. این مشارکت، نشان‌دهنده حمایت

مردم از اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی است و به تحکیم پایه‌های نظام جمهوری اسلامی کمک می‌کند (مرادی بهمنی، ۱۴۰۲).

۳- اهداف انقلاب اسلامی: اهداف انقلاب اسلامی، شامل تحقق عدالت اجتماعی، استقلال، آزادی، پیشرفت کشور و ترویج ارزش‌های اسلامی، نیازمند مشارکت فعالانه مردم است. این اهداف بر پایه مبانی دینی و فرهنگی ایران تعریف شده‌اند و شامل خودکفایی ملی، عدالت‌محوری، اخلاق‌گرایی و توسعه همه‌جانبه هستند (مردانی فر، ۱۳۹۸: ۵۷). امیدآفرینی به عنوان یکی از عوامل کلیدی، نقش مهمی در ترغیب افراد به مشارکت اجتماعی ایفا می‌کند. در واقع، امیدآفرینی بستری برای تحقق اهداف انقلاب اسلامی از طریق مشارکت گسترده مردم فراهم می‌سازد.

در راستای تحقق اهداف انقلاب اسلامی، مفهوم امید و مشارکت اجتماعی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. انقلاب اسلامی ایران با شعارها و آرمان‌هایش، به‌ویژه در حوزه‌های عدالت اجتماعی، استقلال و خودکفایی، امید را در بین مردم بازتولید کرد. از عوامل مؤثر بر امیدآفرینی می‌توان به پیامدهای مثبتی همچون ایجاد یک نظام سیاسی مستقل و کاهش وابستگی به قدرت‌های خارجی اشاره کرد. این امید به مشارکت اجتماعی منجر شد و مردم را به دفاع از اصالت دینی و ملی خود ترغیب کرد. به علاوه، تأکید انقلابیون بر عدالت اجتماعی و مبارزه با فساد، باعث ایجاد محیطی پر از امید نسبت به آینده شد (مرکز رصد فرهنگی کشور، ۱۴۰۲).

تحقق این اهداف نیازمند افزایش امید در جامعه است؛ زیرا امید یکی از عوامل کلیدی برای مشارکت فعال شهروندان در راستای تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی محسوب می‌شود. تحقیقات نشان داده‌اند که وقتی افراد احساس کنند که آینده‌ای روشن پیش روی آن‌هاست، بیشتر تمایل دارند تا در تحقق اهداف جمعی شرکت کنند (محمدی مقدم و

کاوند، ۱۴۰۲: ۳۰۵). در مجموع این که مشارکت اجتماعی، به عنوان نتیجه امیدآفرینی، نقش کلیدی در تحقق اهداف انقلاب اسلامی ایفا می‌کند.

روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از روش توصیفی-تحلیلی استفاده می‌کند. در این روش، ابتدا داده‌ها جمع‌آوری و توصیف می‌شوند، سپس به تحلیل و تفسیر آن‌ها پرداخته می‌شود. این روش مناسب است زیرا به ما کمک می‌کند تا نقش امیدآفرینی در تقویت مشارکت اجتماعی را با تأکید بر اهداف انقلاب اسلامی به صورت جامع و دقیق بررسی کنیم. برای گردآوری اطلاعات در این پژوهش از مطالعات کتابخانه‌ای استفاده شد. این منابع شامل مقالات علمی منتشرشده در مجلات معتبر، کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و گزارش‌های تحقیقاتی است. نتایج حاصل از مطالعات کتابخانه‌ای به صورت کیفی تحلیل می‌شود تا یک ارزیابی کلی از نقش امیدآفرینی بر مشارکت اجتماعی با تأکید بر اهداف انقلاب اسلامی ارائه داد.

چگونگی امیدآفرینی در تقویت مشارکت اجتماعی

امید و امیدآفرینی به دودسته امید صادق (حقیقی) و امید کاذب (غیرحقیقی) تقسیم می‌شود که در ذیل بدان پرداخته می‌شود.

۱- **امید کاذب (غیرحقیقی):** «آن دسته از امید و آرزوهایی که با هدف و عامل اصلی خلقت انسان هماهنگ و سازگار نبوده و در مسیر گمراهی و گرفتاری انسان در ورطه طوفان تخیل و غفلت خداوند متعال بوده، فرد را درواقع از حرکت و تلاش بازمی‌دارد و در نتیجه موجب انحطاط اخلاقی و عملی و بداقبالی فرد می‌شود، امید کاذب می‌گویند» (نبی پور و فلاح، ۱۳۹۴: ۲).

امید کاذب به معنای داشتن انتظارات غیرواقعی و خوش‌بینانه نسبت به آینده است. این نوع امید معمولاً به واسطه تبلیغات اغواگرانه، وعده‌های غیرقابل تحقق از سوی سیاستمداران

و رسانه‌ها ایجاد می‌شود (بی‌نام، ۱۴۰۳). امید کاذب می‌تواند به ایجاد انتظارات غیرواقعی منجر شود که در نهایت باعث سرخوردگی و ناامیدی در جامعه می‌گردد.

۲- امید صادق (حقیقی): برخلاف امید کاذب، امید صادق بر اساس واقعیت‌ها و شرایط موجود شکل می‌گیرد. این نوع امید مبتنی بر شناخت درست از وضعیت موجود و توانایی برای تغییر آن است. امید صادق می‌تواند به عنوان نیروی محرکه‌ای برای مشارکت اجتماعی عمل کند؛ زیرا افراد را تشویق می‌کند تا با آگاهی از واقعیت‌ها، در راستای تحقق اهداف جمعی تلاش کنند (شعبانی، ۱۴۰۱).

امید حقیقی و واقعی امیدی است که منجر به عمل و فعالیت مثبت و هدفمند، در جهت رشد و ارتقای انسان شود. به عبارتی دیگر، امید صادق رحمتی از جانب خداوند سبحان است که حرکت، پویایی و جاودانگی جامعه در مسیر کمالات اخلاقی و سعادت ابدی را به ارمغان می‌آورد. امید صادق، مانند کلیدی است که درب‌های بسته را به روی انسان می‌گشاید و سختی‌های روزگار را همچون سختی‌های جنگ با دشمن را آسان می‌کند؛ بنابراین می‌توان گفت امید صادق و حقیقی مبتنی به واقعیت است و بر اساس واقعیت و تلاش جدی و عمل فعالانه رشد و نمو پیدا می‌کند و عامل موفقیت انسان می‌شود و موجب می‌شود فرد بر اساس واقعیت زندگی کند و مسیر کمال و سعادت خود را دریابد.

در فرآیند مشارکت اجتماعی برای رسیدن به اهداف انقلاب اسلامی هدف از تبیین امید، امید صادق و حقیقی است که از یک سری ویژگی برخوردار است که در ذیل بدان پرداخته می‌شود.

الف) هدفمندی: هدف را می‌توان یکی از ابعاد کلیدی امید دانست؛ زیرا تقریباً تمام آنچه انسان سعی می‌کند در زندگی انجام دهد جهت دستیابی و رسیدن به هدف است؛ «امید در واقع با هدف آغاز می‌شود و بدون هدف دلیلی برای دستیابی و اعمال اراده وجود ندارد

و می‌توان گفت بدون هدف هیچ حرکت مشخصی وجود نخواهد داشت و حرکت‌ها بدون برنامه‌ریزی اتفاقی خواهد بود» (نبی پور و فلاح، ۱۳۹۴: ۲)؛ بنابراین می‌توان گفت از ویژگی‌های امید صادق، هدفمندی و تخیلی و واهی نبودن امید در زمینه انتظار است که از دیدگاه مقام معظم رهبری آینده‌ای روشن برای بشریت و ظهور موعود و منجی و عدالت‌گستر در سرتاسر جهان قطعی است و حقیقی و واقعی بودن امید، پرده از حقیقی بودن ظهور حضرت مهدی (عج) و همچنین حقیقت جدال و دشمنی میان حق و باطل و پیروزی حق بر باطل برمی‌دارد (بیانات در میان‌اقتشار مختلف مردم، ۱۳۸۷/۵/۲۷)؛ بنابراین می‌توان گفت امید صادق و حقیقی فرد امیدوار را به کار و تلاش جهت دستیابی و رسیدن به هدف وامی‌دارد.

ب) همراهی امید با بیم: یکی دیگر از شاخصه‌های امید صادق که موجب ملازمت و همراهی با امید است، خوف و رجاست؛ زیرا هر دو از انتظار، فرض و احتمال نشئت می‌گیرند. خوف در واقع از انتظار و احتمال کارهایی که خوش نداریم و رجا از احتمال و انتظار کارهایی که خوش داریم ناشی می‌شوند. در قرآن کریم امید واقعی آن است که با خوف همراه باشد و لذا این دو واژه معمولاً در کنار هم بیان شده‌اند: «وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا» (اعراف / ۵۶)؛ و با بیم و امید او را بخوانید. از این رو، یک مؤمن واقعی باید همواره در حالتی میان ترس و امید زندگی کند، به‌ویژه در دوران جوانی و میانسالی که زمان بهره‌مندی از نعمت‌هایی مانند جوانی، ثروت و مقام است. در این دوره، نیاز به عوامل بازدارنده‌ای مانند ترس از عذاب جهنم وجود دارد تا مبادا فرد دچار غرور شود؛ بنابراین، در این مرحله از زندگی، ترس باید بر امید و طمع غلبه کند؛ اما در دوران پیری و پایان عمر، امید باید بر یأس و ترس چیره شود و فرد به لطف و رحمت بی‌پایان خداوند تکیه کند و به آن‌ها اعتماد داشته باشد تا از دام ناامیدی رهایی یابد.

ج) **همراهی امید با عمل صالح:** از دیگر ویژگی‌های امید صادق، ملازمت امید با عمل صالح است. لقای پروردگار و رسیدن به بهشت جاودان عمل صالح می‌خواهد و ادعا و آرزوهای پوچ و واهی انسان را به‌جایی نمی‌رساند و لذا هر کس جهت رسیدن به لقای پروردگار امیدوار است باید عمل صالح انجام دهد (مطهری پور و آذربایجانی، ۱۳۹۶: ۵۹). امید درواقع یک حالت پرازش در درون انسان است که مایه آن را خداوند سبحان در وجود انسان نهادینه کرده است و البته امید بدون عمل و کار و تلاش، بی‌ثمر و بی‌ارزش و پوچ است و امید با عمل نیز ثمر و نتیجه دارد، امید به لطف و رحمت پروردگار بدون انجام عمل صالح و بدون انجام واجبات، یک امید شیطانی به شمار می‌رود؛ بنابراین امید، با عمل و تلاش و در طول آن با توکل و امید به خداوند ثمر و نتیجه می‌دهد.

د) اعتدال در آمال و آرزوها: امید و آرزو هنگامی عامل حیات، نعمت و سرمایه و قوام زندگی انسان است که در حد اعتدال باشد و درست و به‌جا مصرف شود ولی اگر درست مصرف نشود و از حد اعتدال بگذرد و مانند آرزوهای تخیلی و واهی درآید، موجب بدبختی و مشکلات فراوانی برای انسان می‌گردد و به‌عبارتی دیگر آدمی را در رنج و سختی فرومی‌برد. بر این اساس، شرط صحیح بهره‌مندی از نعمت و آرزو، معرفت و شناخت است؛ زیرا اگر آرزو از حد اعتدال بگذرد و به‌صورت آرزوی طولانی درآید و فرد متوجه نشود در دنیا چه آرزوهایی منطقی و معقول و دست‌یافتنی هستند درواقع عمر خود را صرف تخیلات و آرزوهای پوچ و واهی می‌کند که هیچ‌گاه به آن‌ها دستیابی ندارد و در نتیجه به رنج و سختی و مشکلات گرفتار می‌شود. امید و آرزوهای واهی و افراطی در قرآن و روایات علت غفلت و دوری از خداوند به شمار می‌روند (فرزند وحی و سهرابی، ۱۳۹۳: ۸۹).

در این راستا خداوند متعال در کلام پرمهر خود متذکر شده و می‌فرماید:

«ذَرُّهُمْ يَا كُلُّوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيَلْهَبْهُمْ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ» (حجر/۳).

«بگذار آن‌ها بخورند و بهره گیرند و آرزوها آنان را غافل سازد ولی به‌زودی خواهند

فهمید»

بنابراین آرزوی طولانی چنان آدمی را به خود مشغول و غرق در عالم تخیلات واهی می‌نماید که با زندگی و غایت نهایی بیگانه می‌شود و آن را به فراموشی می‌سپارد. در مجموع می‌توان گفت که در فرآیند مشارکت اجتماعی منظور از امید و امیدآفرینی، تبیین امید صادق از سنخ معنویت است که معنویت در واقع از نیازهای فطری انسان است و همواره از لحاظ روحی بیشتر نیازهای انسان در معنویت یافت می‌شود. بر این اساس، برای حفاظت از دستاوردهای انقلاب اسلامی و پیشرفت و توسعه آن لازم و ضروری است که سطوح معنویت گسترش یابد و همچنین موانع موجود در رفتارهای فردی و اجتماعی شناسایی شود و از بین روند و قوانینی اعمال شود که در کارها و مسئولیت‌های حساس موجب تقویت معنویت شود و تأثیرگذار باشد؛ بنابراین شرط رسیدن به سعادت دنیوی و اخروی داشتن انگیزه معنوی است. لذا جامعه اسلامی برای پیشرفت، نیازمند انگیزه‌های الهی و معنوی است تا به تکامل علمی و معنوی برسد.

عوامل مؤثر بر امیدآفرینی در تقویت مشارکت اجتماعی

امید و نگرش مثبت به آینده، از عوامل کلیدی مشارکت افراد در تحقق اهداف بلند انقلاب اسلامی است. امیدواری به دستیابی به آرمان‌های مطلوب در آینده، به انسان انرژی و تحرک می‌بخشد و دستیابی به نتایج مورد انتظار، شادی و نشاط عمیقی را در وجود او ایجاد می‌کند. این قاعده در مورد خیزش‌ها و انقلاب‌ها نیز صادق است، چرا که قدرت و بزرگی اهداف و

آرمان‌های آن‌ها، تابع همین اصل کلی است. انقلاب اسلامی که ریشه در ایمان و اسلام ناب دارد و در پی اهداف الهی و آرمان‌های متعالی انسانی است، از ابتدا تاکنون با امید و صفا نشدنی به سوی آینده‌ای روشن و آرمانی حرکت کرده است.

۱- عوامل اجتماعی مؤثر بر امیدآفرینی: مهم‌ترین عوامل اجتماعی مؤثر بر

امیدآفرینی در تقویت مشارکت اجتماعی به‌قرار زیر می‌باشند.

الف) سرمایه اجتماعی: سرمایه اجتماعی به شبکه‌ها و روابطی اشاره دارد که افراد از طریق آن‌ها می‌توانند منابع و فرصت‌ها را به دست آورند. تقویت سرمایه اجتماعی می‌تواند به ایجاد حس تعلق و همبستگی در جامعه کمک کند و در نتیجه امیدآفرینی را افزایش دهد. برنامه‌هایی که بر همکاری و تعامل بین افراد تأکید دارند، مانند گروه‌های محلی، انجمن‌های غیردولتی و پروژه‌های جمعی، می‌توانند به تقویت سرمایه اجتماعی منجر شوند (مردانی فر، ۱۳۹۸: ۸۶).

سرمایه اجتماعی از طریق تقویت روابط بین فردی و ایجاد حس تعلق به جامعه، امید را افزایش می‌دهد. وقتی افراد احساس کنند که بخشی از یک شبکه حمایتی هستند، تمایل بیشتری برای مشارکت دارند (Coleman, 1990). ایجاد انجمن‌های محلی، گروه‌های داوطلبانه و برنامه‌هایی که بر تعاملات جمعی تأکید دارند، می‌توانند سرمایه اجتماعی را تقویت کرده و زمینه‌ساز افزایش امید شوند.

ب) ایجاد اعتماد اجتماعی: یکی از جنبه‌های مهم روابط انسانی، اعتماد اجتماعی

است که زمینه را برای ایجاد ارتباط و همکاری در میان اعضای جامعه میسر می‌کند و بدین جهت از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. اعتماد اجتماعی پیش‌نیاز و رکن اساسی زندگی در جامعه امروز و شرایط مدرن زندگی اجتماعی است. امروزه انسان‌ها در هر جامعه برای رفع نیازهایشان مجبور به برقراری رابطه با دیگران هستند و لذا برقراری هر ارتباطی

لازمه پیش‌نیازها و زمینه‌هایی است که این ارتباط و کارآیی آن برای برطرف کردن نیاز موردنظر را ضمانت کند.

بر این اساس می‌توان بیان کرد که اعتماد اجتماعی یک عنصر کلیدی در ارتباط انسان‌ها با یکدیگر و درواقع پیونددهنده و تضمین‌کننده روابط انسان‌ها در همه سطوح و ارکان جامعه است و لذا هر چه میزان اعتماد اجتماعی در میان افراد و گروه‌های اجتماعی بیشتر باشد به همان اندازه، روابط اجتماعی از تنوع، ثبات و پایداری بیشتری برخوردار خواهد بود و این عملکرد در جامعه باعث پیشرفت جامعه و همچنین باعث امیدبخشی افراد به آینده نیز می‌شود.

ج) مشارکت اجتماعی: یکی از عناصر اصلی امیدواری اجتماعی که دستاوردها و چگونگی شبکه پیوندهای اجتماعی است، میزان مشارکت شهروندان در نظام اجتماعی است. مشارکت اجتماعی درواقع می‌توان فرایند سازمان‌یافته‌ای به شمار آورد که از طرف افراد جامعه به صورت آگاهانه، داوطلبانه و جمعی و با در نظر داشتن هدف‌های معین و مشخص برای سهم شدن در منابع ارزشمند مختلف انجام می‌گیرد (ازکیا، ۱۳۸۳: ۲۹۱). مشارکت درواقع امری است که می‌تواند در ساحت‌های گوناگون از جمله همکاری، سازگاری، پذیرش، همبستگی، همیاری، یکپارچگی و تعامل تحقق یابد. به‌طور کلی مشارکت اجتماعی و همبستگی در بین مردم باعث تقویت امید اجتماعی می‌شود و لذا هرچقدر مردم نسبت به انقلاب و کشور و جامعه‌ای که امروزه در آن زندگی می‌کنند احساس تعلق داشته باشند، بیشتر در ابعاد و عرصه‌های مختلف مشارکت خواهند کرد و یقیناً این مشارکت و احساس همبستگی امیدآفرین خواهد بود؛ زیرا هنگامی که امید به تلاش و کوشش و جهاد در ساختن آینده‌ای مطلوب آحاد جامعه رایج شود و شکل بگیرد، تحول‌آفرین خواهد بود.

(د) حمایت اجتماعی: حمایت اجتماعی به معنای میزان بهره‌مندی از محبت، همراهی و توجهی است که فرد از سوی اعضای خانواده، دوستان و دیگر افراد در شبکه اجتماعی خود دریافت می‌کند. این حمایت شامل تعاملاتی است که در قالب کمک‌های ابزاری، عاطفی و اطلاعاتی به فرد ارائه می‌شود. افراد از این منابع حمایتی، بر اساس روابط اجتماعی و نوع پیوندهایی که با دیگران دارند، برای برطرف کردن نیازهای خود استفاده می‌کنند. حمایت اجتماعی همچنین شامل مجموعه‌ای از اطلاعات است که به فرد اطمینان می‌دهد در یک شبکه ارتباطی مورد توجه و علاقه دیگران قرار دارد و از سوی آن‌ها محترم و ارزشمند تلقی می‌شود. این باور در فرد احساس تعلق به آن شبکه ارتباطی را ایجاد می‌کند (رستگاری، ۱۳۸۴: ۱۲۶)؛ بنابراین حمایت اجتماعی یک فرایندی مردمی است و لذا نیازمند بسیج همه شهروندان است که بدین سبب تحقق چنین امری باعث بی‌نیازی و امیدبخشی جامعه می‌شود.

(ه) امنیت اجتماعی: میان امید به آینده و احساس امنیت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و لذا امنیت اجتماعی به عنوان یکی از حساس‌ترین و مهم‌ترین نوع امنیت از عناصر اساسی زندگی انسان‌ها به شمار می‌آید. بدون شک هیچ عنصری برای پیشرفت و توسعه یک جامعه و همچنین شکوفایی استعدادها مهم‌تر از عنصر امنیت و آرامش در جامعه نیست. درواقع امنیت اجتماعی از مهم‌ترین عواملی است که نقش انکارناپذیری در پیشرفت و تحول مثبت در زوایای مختلف زندگی فردی و اجتماعی دارد. برقراری امنیت در جامعه، باعث می‌شود که جامعه به‌سوی توسعه و پیشرفت بیشتر رغبت پیدا کند و لذا اگر در جامعه‌ای امنیت اجتماعی در سطح پایین باشد، افراد جامعه بیشتر احساس استرس و اضطراب و دیگر مشکلات روانی می‌کنند (ترابی، ۱۳۸۴: ۳۱). امروز امنیت یکی از نیازها و ضرورت‌های پایه‌ای فرد در جامعه تلقی می‌شود که نبود آن و یا اختلال در آن، پیامدها و بازتاب‌های نگران‌کننده و خطرناکی در پی دارد.

۲- مؤلفه‌های روان‌شناختی مؤثر بر امید:

در ادامه مهم‌ترین مؤلفه‌های روان‌شناختی مؤثر بر امید به‌قرار زیر بیان می‌شوند:

الف) امیدواری به آینده: امید حسی نامعلوم و زیبا است که در وجود آدمی نهاده شده است. امیدواری درواقع ویژگی است که انسان باید همواره آن را در وجود خود تقویت و حفظ کند، مخصوصاً هنگامی که با سختی‌ها و مشکلات مواجه می‌شود. باید با روحیه امیدوار در مقابل مشکلات به وجود آمده ایستادگی کند و بر آن‌ها چیره شود و شادابی و نشاط را برای خود و جامعه به ارمغان بیاورد. امیدوار بودن درواقع یکی از نیازهای انسان در زندگی است و عاملی برای رشد و موفقیت آدمی به شمار می‌آید.

درواقع اسلام به هدف زنده نگه‌داشتن روحیه نشاط و تلاش در فرد و جامعه به امیدواری و انتظار در زمان رسیدن گشایش از طرف خداوند بسیار سفارش نموده است؛ زیرا امیدوار بودن پیروزی قطعی حق علیه باطل است و مانند فراگیر شدن نجات و آزادی انسان‌ها نمایان می‌شود و اگر مفهوم انتظار در جامعه و فرد نهاده شود یک عامل مهم تربیت و خودسازی و تحرک و امید خواهد بود و همین امر نیز انسان را به خیرخواهی سوق می‌دهد و امیدواری را در جامعه گسترش می‌دهد؛ بنابراین انتظار به حالتی گفته می‌شود که از وضع موجود ناراحت است و برای بهبود و ایجاد وضع مطلوب بیشتر تلاش می‌کند (مکارم شیرازی، ۱۳۹۳: ۳۷۱).

بنابراین انتظار فرج یکی از مصادیق واقعی برای امیدوار بودن به آینده و مقابله با ناامیدی و بدبینی نسبت به آینده است. لذا فرد امیدوار هیچ‌وقت تسلیم و ناامید نمی‌شود و با وجود تمام مشکلات و سختی‌ها نقاط مثبت هر اتفاق را مدنظر قرار می‌دهد و می‌بیند و با امیدوار بودن به آینده می‌داند که همه‌چیز درست خواهد شد.

ب) نظم و انسجام اجتماعی: بسیاری از فعالیت‌ها بدون رعایت نظم به نتیجه مطلوب نمی‌رسند. نظم و انسجام اجتماعی از موضوعات مهمی است که تأثیر بسزایی در زندگی جمعی انسان‌ها دارد و در هر مرحله از زندگی، همراه با نوعی نظم و هماهنگی اجتماعی است. در حقیقت، وحدت و انسجام میان اعضای جامعه از عوامل کلیدی هستند که موفقیت آن‌ها را تضمین کرده و جامعه را به سوی پیشرفت و تعالی هدایت می‌کنند. این عوامل در استحکام نظام اجتماعی نیز نقش مهمی ایفا می‌کنند، چراکه جوامع انسانی تنها در سایه نظم، انسجام و همبستگی می‌توانند به تعاملات روزمره خود ادامه دهند، یکدیگر را درک کنند، واکنش‌های دیگران را پیش‌بینی نمایند و برای آینده خود برنامه‌ریزی کنند؛ بنابراین، هرچه میزان انسجام، نظم، همبستگی، وحدت ملی و اشتیاق یک ملت در مسیر دستیابی به اهداف مشترک، مانند توسعه پایدار، بیشتر و همسو باشد، آن ملت راحت‌تر و سریع‌تر از حد انتظار به آرمان‌های بلندمدت و چشم‌اندازهای ترسیم شده خود دست خواهد یافت.

ج) امید و مثبت اندیشی: مثبت اندیشی در واقع نوعی نگرش است که فرد مثبت‌نگر به‌حسب عادت دنبال آن است که از بدترین شرایط، بهترین نتیجه را به دست آورد. در واقع مثبت اندیشی یک نگرش ذهنی و عاطفی در انتظار نتایج خوب و مطلوب است و شخص مثبت اندیش هیچ‌گاه مسائل و افکار منفی را به رسمیت نمی‌شناسد و در ذهن خود پرورش نمی‌دهد و معتقد است که می‌تواند با هر مانع و دشواری غلبه کند. انسان همواره در زندگی خود برای رسیدن به موفقیت تلاش می‌کند و دنبال پیشرفت است، لذا پیشرفت و موفقیت در زندگی بر اساس نوع نگرش و جهان‌بینی هر فرد نسبت به خود و به جهان اطراف خود است. معمولاً بسیاری از افراد به مثبت اندیشی در زندگی اعتقاد ندارند و نسبت به آن بدبین و ناامید هستند و در تضاد با آن برخی از افراد به مثبت اندیشی در زندگی معتقد بوده و آثار

مطلوب آن را در زندگی خود احساس می‌کنند و نسبت به آن خوش‌بین و امیدوار هستند. درواقع مثبت‌اندیشی در سایه ایمان به خداوند متعال محقق می‌شود.

می‌توان چنین نتیجه گرفت القای نگرش و تفکر مثبت و امیدوارانه نسبت به آینده، علاوه بر ایجاد تلاشی هدفمند در انسان و ضمانت سلامت روان او یکی از موضوعات اساسی و مهم در راستای تکامل آدمی است که یادآوری آن به افراد و بخصوص برای جوانان که روح اصلی بیانیه گام دوم هستند و بارها مورد تأکید مقام معظم رهبری قرار گرفته‌اند، نقش مؤثری در آینده انقلاب دارند و در این راستا امری بسیار مهم و ضروری تلقی می‌شود.

۳- آموزش و آگاهی‌بخشی: آموزش و آگاهی‌بخشی به جامعه درباره حقوق خود، مسئولیت‌ها و فرصت‌های مشارکت می‌تواند نقش مهمی در افزایش امیدآفرینی ایفا کند. برگزاری کارگاه‌های آموزشی، سمینارها و برنامه‌های آگاهی‌بخشی می‌تواند افراد را تشویق کند تا در فعالیت‌های اجتماعی شرکت کنند و احساس کنند که می‌توانند تأثیرگذار باشند. این نوع آموزش‌ها باید شامل مهارت‌های ارتباطی، مدیریت بحران و توانمندسازی فردی باشد (Egan et al, 2008).

آموزش مهارت‌های زندگی، مدیریت بحران و توانمندسازی فردی می‌تواند افراد را تشویق کند تا با چالش‌ها مقابله کنند و احساس کنند که توانایی تغییر شرایط خود را دارند (Egan et al, 2008). برگزاری کارگاه‌های آموزشی درباره موضوعاتی مانند مدیریت منابع مالی، مشارکت مدنی و حقوق شهروندی می‌تواند به افزایش امید منجر شود.

۴- فضای سیاسی مناسب: ایجاد فضای سیاسی مناسب برای مشارکت عمومی شامل آزادی بیان، حق تجمع و انتقاد است که می‌تواند به افزایش امیدآفرینی کمک کند. وقتی افراد احساس کنند که صدای آن‌ها شنیده می‌شود و می‌توانند در فرآیندهای تصمیم‌گیری مشارکت کنند، تمایل بیشتری برای شرکت در فعالیت‌های اجتماعی خواهند داشت. این

فضا باید شامل حمایت از نهادهای مدنی و تشویق به گفت‌وگوهای عمومی باشد (شعبانی، ۱۴۰۱). شفافیت در عملکرد نهادهای دولتی، پاسخگویی مسئولان و امکان نقد سازنده از جمله عواملی هستند که فضای سیاسی مناسب را ایجاد کرده و امید را تقویت می‌کنند.

۵- توسعه برنامه‌های فرهنگی: برنامه‌های فرهنگی که بر ترویج ارزش‌های مثبت مانند همبستگی، تعاون و احترام متقابل تأکید دارند، می‌توانند به تقویت امیدآفرینی در جامعه کمک کنند. این برنامه‌ها باید شامل جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها و فعالیت‌های هنری باشند که افراد را به مشارکت در امور فرهنگی تشویق کنند. ترویج فرهنگ مشارکت از طریق هنر، ورزش و فعالیت‌های جمعی می‌تواند حس همبستگی را افزایش دهد. هنر نیز ابزاری قدرتمند برای انتقال پیام‌های مثبت است. تولید فیلم‌ها، نمایشنامه‌ها یا آثار هنری که بر موفقیت‌ها تأکید دارند، می‌تواند الهام‌بخش باشد.

۶- مبارزه با فساد: مبارزه با فساد اداری و اقتصادی یکی دیگر از عوامل مؤثر بر امیدآفرینی است. وجود فساد می‌تواند اعتماد عمومی را کاهش دهد و احساس ناامیدی را افزایش دهد؛ بنابراین، اقدامات قاطع برای مبارزه با فساد و ایجاد شفافیت در تصمیم‌گیری‌ها ضروری است. این اقدامات شامل نظارت مستقل بر عملکرد نهادهای ایجاد سازوکارهای گزارش‌دهی فساد و ارتقاء شفافیت مالی است. ایجاد سازوکارهایی برای نظارت مستقل بر عملکرد نهادهای گزارش‌دهی فساد توسط شهروندان و شفافیت مالی از جمله راهکارهایی هستند که می‌توانند اعتماد عمومی را بازسازی کرده و امید را افزایش دهند.

۷- توسعه زیرساخت‌های اقتصادی: توسعه زیرساخت‌های اقتصادی و ایجاد فرصت‌های شغلی نیز می‌تواند به افزایش امیدآفرینی کمک کند. وقتی افراد احساس کنند که فرصت‌های شغلی مناسب وجود دارد و وضعیت اقتصادی رو به بهبود است، تمایل بیشتری برای مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی خواهند داشت. این امر نیازمند

سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیرساختی، توسعه صنایع محلی و حمایت از کارآفرینی است (شعبانی، ۱۴۰۱).

۸- تقویت خانواده: استحکام خانواده‌ها و کاهش اختلافات خانوادگی نیز از عوامل مؤثر بر امیدآفرینی هستند. خانواده‌ها نقش مهمی در شکل‌دهی به نگرش‌ها و رفتارهای فردی دارند؛ بنابراین، برنامه‌هایی که بر تقویت روابط خانوادگی تأکید دارند، می‌توانند به افزایش امید در جامعه کمک کنند. این برنامه‌ها باید شامل مشاوره خانواده، آموزش مهارت‌های زندگی مشترک و حمایت از والدین باشد (موسوی، ۱۳۸۹: ۶۷).

۹- نقش رسانه‌ها: رسانه‌ها به عنوان یکی از ابزارهای اصلی و اثرگذار در جامعه، نقش مهمی در امیدآفرینی و تقویت مشارکت اجتماعی ایفا می‌کنند. امیدآفرینی از طریق رسانه‌ها می‌تواند به چندین طریق صورت گیرد: الف) رسانه‌ها باید واقعیت‌های اجتماعی را به درستی انعکاس دهند تا مردم با چالش‌ها و مشکلات آشنا شوند و درعین حال، راه‌حل‌ها و دستاوردها را ببینند. این کار می‌تواند اعتماد مردم به رسانه‌ها را افزایش دهد و زمینه امیدآفرینی را فراهم کند. ب) رسانه‌ها باید به صورت شفاف و حرفه‌ای عمل کنند تا مردم به آن‌ها اعتماد کنند. این کار شامل ارائه اخبار دقیق، پوشش فعالیت‌های مردمی و انعکاس مشکلات و راه‌حل‌ها است. ج) رسانه‌ها می‌توانند با ترویج مشارکت اجتماعی، مردم را به فعالیت‌های جمعی و سیاسی تشویق کنند. این کار می‌تواند با پوشش انتخابات، فعالیت‌های داوطلبانه و سایر رویدادهای اجتماعی انجام شود. د) رسانه‌ها باید به عنوان پل ارتباطی بین مردم و مسئولان عمل کنند تا مطالبات مردم به مسئولان منتقل شود و پاسخگویی افزایش یابد. این کار می‌تواند به کاهش شکاف بین مردم و دولت کمک کند (یوسفی و همکاران، ۱۴۰۲).

با توجه به اهداف انقلاب اسلامی، رسانه‌ها باید در راستای تقویت مشارکت اجتماعی و امیدآفرینی عمل کنند. این شامل ترویج ارزش‌های انقلابی، پوشش دستاوردهای نظام و انعکاس فعالیت‌های مردمی است.

۱۰- نقش دین‌داری: دین‌داری به عنوان یک عنصر مهم در جامعه، نقش قابل توجهی در امیدآفرینی و تقویت مشارکت اجتماعی ایفا می‌کند. در اسلام، امیدواری به عنوان یک مفهوم شناختی، انگیزشی و عاطفی شناخته شده است که با بیم و شوق در دستیابی به اهداف ممکن‌الوصول همراه است. دین‌داری می‌تواند به چندین طریق در امیدآفرینی و مشارکت اجتماعی مؤثر باشد: الف) دین‌داری با ارائه باورهای دینی و ارزش‌های اخلاقی، افراد را به سمت امیدواری و مثبت‌اندیشی سوق می‌دهد. این باورها به افراد کمک می‌کند تا در شرایط سخت نیز به آینده امیدوار باشند و تلاش کنند. ب) اسلام با تأکید بر مفهوم «توکل» و «رجا» به پروردگار، افراد را به امیدواری به آینده دعوت می‌کند. این امیدواری به عنوان یک موتور محرک برای افزایش تاب‌آوری اجتماعی و مشارکت‌های اجتماعی عمل می‌کند. ج) دین‌داری با ارائه چارچوب اخلاقی و معنوی، افراد را به سمت رفتارهای اخلاقی و اجتماعی سوق می‌دهد. این چارچوب به افزایش همبستگی اجتماعی و مشارکت در فعالیت‌های جمعی کمک می‌کند. د) دین‌داری می‌تواند سبک زندگی افراد را تحت تأثیر قرار دهد و آن‌ها را به سمت یک زندگی معنادار و هدفمند سوق دهد. این سبک زندگی با امیدواری و مشارکت اجتماعی همراه است (شعبانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۱۵).

با توجه به اهداف انقلاب اسلامی، دین‌داری می‌تواند به عنوان یک ابزار مهم برای امیدآفرینی و تقویت مشارکت اجتماعی عمل کند. انقلاب اسلامی بر اساس ارزش‌های اسلامی و با هدف ایجاد یک جامعه عادلانه و مشارکت‌جویانه شکل گرفت. دین‌داری در

این راستا می‌تواند به افزایش امید به آینده و مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی کمک کند و در نهایت به تحقق اهداف انقلاب اسلامی یاری رساند.

در مجموع عوامل فوق نشان‌دهنده پیچیدگی‌های امیدآفرینی هستند و تأکید بر اهمیت آن‌ها برای تقویت مشارکت اجتماعی در راستای اهداف انقلاب اسلامی دارد. با توجه به اینکه هر یک از این عوامل می‌توانند تأثیرات عمیقی بر رفتارها و نگرش‌های فردی داشته باشند، توجه ویژه‌ای باید به آن‌ها صورت گیرد تا بتوان زمینه را برای افزایش مشارکت اجتماعی در راستای اهداف انقلاب اسلامی فراهم کرد.

بحث و تحلیل یافته‌های پژوهش

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش امیدآفرینی در تقویت مشارکت اجتماعی با تأکید بر اهداف انقلاب اسلامی انجام شده است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که امیدآفرینی به‌عنوان یک عامل روان‌شناختی و اجتماعی، مشارکت اجتماعی را در راستای اهداف انقلاب اسلامی تقویت می‌کند. در این راستا، به بررسی عوامل مؤثر بر این فرآیند پرداخته شده است.

۱- نقش امیدآفرینی به‌عنوان یک عامل روان‌شناختی و اجتماعی: یافته‌ها نشان می‌دهند که امیدآفرینی به‌عنوان یک حالت روانی، هیجانی و شناختی، نقش بسزایی در تقویت انگیزه، روحیه تلاش و احساس کارایی در افراد دارد. این احساسات مثبت به‌نوبه خود، افراد را به سمت رفتارهای سازگار و مثبت سوق داده و تمایل آنان به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی را افزایش می‌دهد. این یافته‌ها با دیدگاه‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی که بر اهمیت احساسات مثبت در رفتارهای اجتماعی تأکید دارند، همسو است.

۲- عوامل مؤثر بر امیدآفرینی: پژوهش نشان داده است که عوامل متعددی از جمله انسجام اجتماعی، ایجاد اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، حمایت اجتماعی و امنیت اجتماعی در امیدآفرینی نقش دارند. به عبارت دیگر، وقتی جامعه‌ای از انسجام بالایی برخوردار باشد، افراد به یکدیگر اعتماد کنند، در فعالیتهای اجتماعی مشارکت داشته باشند، از حمایت‌های اجتماعی برخوردار باشند و احساس امنیت کنند، امید در آن جامعه افزایش می‌یابد.

۳- ارتباط امیدآفرینی و اهداف انقلاب اسلامی: یکی از جنبه‌های مهم این پژوهش، تأکید بر ارتباط امیدآفرینی با اهداف انقلاب اسلامی است. یافته‌ها نشان می‌دهند که امیدآفرینی می‌تواند به عنوان یک راهبرد مؤثر در تحقق اهداف انقلاب اسلامی عمل کند. این بدان معناست که با ترویج ارزش‌های انقلاب اسلامی و ایجاد یک فضای امیدوارانه، می‌توان به افزایش مشارکت اجتماعی و پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی در زمینه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی کمک کرد.

۴- نقش رسانه‌ها در امیدآفرینی: یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که رسانه‌ها به عنوان یک ابزار مهم در ترویج امیدآفرینی و افزایش مشارکت اجتماعی عمل می‌کنند. رسانه‌ها می‌توانند با ترویج ارزش‌های دینی و انقلابی، به ایجاد یک فرهنگ امیدوارانه کمک کنند و افراد را به مشارکت اجتماعی ترغیب کنند. در این راستا، رسانه‌های جمعی و رسانه‌های اجتماعی می‌توانند نقش مهمی در ترویج امیدآفرینی و افزایش مشارکت اجتماعی ایفا کنند.

۵- نقش دین‌داری در امیدآفرینی: دین‌داری به عنوان یک عامل مهم در ترویج امیدآفرینی و افزایش مشارکت اجتماعی شناخته می‌شود. دین‌داری می‌تواند به افزایش امید و انگیزه در افراد کمک کند و آن‌ها را به مشارکت اجتماعی ترغیب کند. در این راستا، ترویج ارزش‌های دینی و انقلابی می‌تواند به عنوان یک راهبرد مؤثر در افزایش مشارکت اجتماعی عمل کند.

همچنین یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهند که امید به آینده به عنوان یک نیروی محرکه، نقش اساسی در افزایش مشارکت اجتماعی ایفا می‌کند. در جوامعی که امید به آینده وجود دارد، افراد تمایل بیشتری به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی از خود نشان می‌دهند. این موضوع به‌ویژه در بافت انقلاب اسلامی ایران که بر مشارکت فعال مردم تأکید دارد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. امیدآفرینی می‌تواند به عنوان ابزاری راهبردی، زمینه‌ساز تحقق آرمان‌هایی مانند عدالت اجتماعی، استقلال و پیشرفت همه‌جانبه شود.

در مجموع پژوهش نشان می‌دهد که امیدآفرینی نقش مهمی در تقویت مشارکت اجتماعی دارد و می‌تواند به عنوان یک ابزار مؤثر در تحقق اهداف انقلاب اسلامی مورد استفاده قرار گیرد. این یافته‌ها می‌توانند برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اجتماعی مفید باشد تا با اتخاذ راهبردهای امیدآفرینانه، مشارکت اجتماعی را افزایش دهند و از این طریق به تحقق اهداف انقلاب اسلامی کمک کنند. ترویج و تقویت فرهنگ امیدآفرینی در جامعه، مستلزم همکاری و هماهنگی بین نهادهای مختلف از جمله دولت، رسانه‌ها، سازمان‌های مردم‌نهاد و خانواده است. با ایجاد یک فضای امیدوارانه و ارائه چشم‌اندازهای روشن از آینده، می‌توان به افزایش مشارکت اجتماعی و توسعه پایدار جامعه کمک کرد.

نتیجه گیری و پیشنهاد

۱- **نتیجه گیری:** این تحقیق با هدف بررسی نقش امیدآفرینی در تقویت مشارکت اجتماعی با تأکید بر اهداف انقلاب اسلامی انجام شد. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که امیدآفرینی نقش مهمی در تقویت مشارکت اجتماعی دارد و می‌تواند به عنوان یک ابزار مؤثر در تحقق اهداف انقلاب اسلامی مورد استفاده قرار گیرد. یافته‌ها حاکی از آن است که مؤثرترین عوامل اجتماعی امیدآفرینی شامل، انسجام اجتماعی، ایجاد اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، حمایت اجتماعی و امنیت اجتماعی است. همچنین، افزایش امیدآفرینی منجر به افزایش مشارکت اجتماعی در فعالیتهای اجتماعی می‌شود. در نتیجه می‌توان گفت که امیدآفرینی به عنوان یک عامل کلیدی در تقویت مشارکت اجتماعی در جهت اهداف انقلاب اسلامی شناخته می‌شود.

تحلیل نتایج نشان می‌دهد که امیدآفرینی می‌تواند با ایجاد یک فرهنگ امیدوارانه، اعتماد اجتماعی را افزایش دهد و همبستگی ملی را تقویت کند. این امر به عنوان یک عامل مهم در توسعه سرمایه اجتماعی و افزایش مشارکت اجتماعی عمل می‌کند. همچنین، یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که عوامل اجتماعی مانند پایگاه اقتصادی-اجتماعی، رضایت سیاسی و اجتماعی، دین‌داری و رسانه‌ها بر مشارکت اجتماعی تأثیرگذار هستند. در این راستا، امیدآفرینی می‌تواند به عنوان یک راهبرد مؤثر در تحقق اهداف انقلاب اسلامی عمل کند و با ترویج ارزش‌های دینی و انقلابی، مشارکت اجتماعی را افزایش دهد.

تحقیق حاضر همچنین نشان داد که فرهنگ جامعه نیز نقش مهمی در شکل‌دهی به امیدآفرینی دارد. فرهنگ ایرانی با تأکید بر ارزش‌هایی چون همبستگی، تعاون و احترام متقابل می‌تواند زمینه‌ساز تقویت امیدآفرینی باشد. برنامه‌هایی که بر ترویج ارزش‌های فرهنگی مثبت تمرکز دارند، می‌توانند به ایجاد فضایی امیدوارکننده‌تر کمک کنند. این نکته

به‌ویژه در شرایط کنونی که جامعه با چالش‌های مختلفی مواجه است، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

در راستای تحقق اهداف انقلاب اسلامی، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که برای دستیابی به مشارکت مؤثرتر، لازم است برنامه‌هایی برای تقویت امیدآفرینی طراحی شود. این برنامه‌ها باید شامل راهکارهایی برای افزایش اعتماد عمومی، کاهش فساد اداری و ایجاد شفافیت در تصمیم‌گیری‌ها باشند. همچنین، توجه به ابعاد فرهنگی و اجتماعی جامعه نیز باید در دستور کار قرار گیرد تا بتوان زمینه را برای افزایش مشارکت اجتماعی فراهم کرد.

این پژوهش تأکید می‌کند که امیدآفرینی نه تنها به بهبود شرایط فردی کمک می‌کند، بلکه به‌عنوان محرکی برای مشارکت جمعی عمل می‌کند. این موضوع به‌ویژه در بافت انقلاب اسلامی ایران که بر مشارکت فعال مردم تأکید دارد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. امیدآفرینی می‌تواند به‌عنوان ابزاری راهبردی، زمینه‌ساز تحقق آرمان‌هایی مانند عدالت اجتماعی، استقلال و پیشرفت همه‌جانبه شود؛ بنابراین، تقویت امید در جامعه می‌تواند به‌عنوان راهبردی مؤثر برای افزایش مشارکت اجتماعی و تحقق اهداف کلان جامعه مورد استفاده قرار گیرد.

به‌طور کلی، این پژوهش نشان می‌دهد که امیدآفرینی نه تنها یک عامل فردی بلکه یک پدیده اجتماعی است که تحت تأثیر عوامل مختلف قرار دارد؛ بنابراین، سیاست‌گذاران باید توجه ویژه‌ای به این موضوع داشته باشند و برنامه‌هایی را طراحی کنند که بتوانند امید را در جامعه تقویت کنند.

در نهایت، یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که امیدآفرینی به‌عنوان یک عامل مهم در افزایش مشارکت اجتماعی عمل می‌کند. با ترویج امیدآفرینی و ایجاد یک فرهنگ امیدوارانه، می‌توان به افزایش مشارکت اجتماعی و پایداری نظام سیاسی کمک کرد. این

یافته‌ها می‌توانند برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اجتماعی مفید باشد تا با اتخاذ راهبردهای امیدآفرینانه، مشارکت اجتماعی را افزایش دهند و به تحقق اهداف انقلاب اسلامی کمک کنند. در این راستا، ترویج امیدآفرینی و تقویت عوامل اجتماعی می‌تواند به عنوان یک راهبرد مؤثر در تحقق اهداف انقلاب اسلامی عمل کند و به توسعه پایدار و پویایی اجتماعی در ایران کمک کند.

۲- پیشنهادها: بر اساس یافته‌های این تحقیق، می‌توان پیشنهادهای علمی و کاربردی زیر را برای افزایش مشارکت اجتماعی با تأکید بر اهداف انقلاب اسلامی ارائه داد: ۱. یکی از راهکارهای کلیدی برای افزایش امیدآفرینی و مشارکت اجتماعی، تقویت سرمایه اجتماعی در جامعه است. این امر می‌تواند از طریق ایجاد و تقویت شبکه‌های اجتماعی، گروه‌های محلی و انجمن‌های غیردولتی انجام شود. برنامه‌هایی که بر همکاری و تعامل بین افراد تأکید دارند، می‌توانند به ایجاد حس تعلق و اعتماد در جامعه کمک کنند.

۲. برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای آگاهی‌بخشی به شهروندان در زمینه حقوق اجتماعی، مشارکت مدنی و مهارت‌های ارتباطی می‌تواند به افزایش امیدآفرینی کمک کند. این کارگاه‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که افراد را تشویق کنند تا در فعالیت‌های اجتماعی شرکت کنند و نقش فعالی در جامعه ایفا نمایند.

۳. توسعه برنامه‌های فرهنگی که بر ترویج ارزش‌های مثبت مانند همبستگی، تعاون و احترام متقابل تأکید دارند، می‌تواند به تقویت امیدآفرینی در جامعه کمک کند. این برنامه‌ها می‌توانند شامل جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها و فعالیت‌های هنری باشند که افراد را به مشارکت در امور فرهنگی تشویق کنند.

۳. سیاست‌گذاران باید با اجرای برنامه‌های توزیع عادلانه منابع و فرصت‌ها، به کاهش نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی کمک کنند. این اقدامات می‌توانند به افزایش امید و مشارکت اجتماعی منجر شوند.

۴. برنامه‌هایی که بر تقویت ارزش‌های مشترک و هویت جمعی تأکید دارند، می‌توانند به افزایش امید و مشارکت اجتماعی کمک کنند. این برنامه‌ها می‌توانند شامل برگزاری مراسم‌های ملی، مذهبی و فرهنگی باشند.

۵. رسانه‌ها نقش مهمی در شکل‌دهی به نگرش‌های عمومی دارند؛ بنابراین، تقویت رسانه‌ها برای تولید محتوای مثبت و امیدبخش می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر افزایش احساس امید در جامعه داشته باشد. این امر شامل تولید گزارش‌ها، مستندها و برنامه‌هایی است که موفقیت‌ها و دستاوردهای اجتماعی را به تصویر بکشند.

۶. ایجاد سازوکارهایی برای تشویق مشارکت مردمی در فرآیندهای تصمیم‌گیری محلی می‌تواند به افزایش اعتماد عمومی و احساس مسئولیت‌پذیری کمک کند. این مشارکت می‌تواند از طریق برگزاری جلسات عمومی، نظرسنجی‌ها و مشاوره با گروه‌های مختلف اجتماعی انجام شود. این پیشنهادها با هدف تقویت امیدآفرینی و مشارکت اجتماعی در جامعه ایران ارائه شده‌اند. امید است که با به‌کارگیری این راهکارها، گامی مؤثر در جهت تحقق اهداف انقلاب اسلامی و پیشرفت جامعه برداشته شود.

منابع و مآخذ

- قرآن کریم. ترجمه الهی قمشه‌ای.
- آخوندی، مصطفی (۱۳۸۵). «جایگاه امید در پویایی انسان‌ها»، مجله مریان، سال ششم، شماره ۱۹.
- ازکیا، مصطفی و غفاری، غلامرضا (۱۳۸۳). توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران، تهران: نشر نی.
- برزگر، محمدجواد (بهار ۱۴۰۳). «امید، سرمایه‌ای پنهان برای توسعه همه‌جانبه»، فصلنامه پژوهش‌های توسعه اجتماعی، سال دهم، شماره ۱.
- بیگدلی، محمد و رجبی ده برزویی، اصغر (۱۴۰۲). «واکاوی مؤلفه‌های امیدآفرینی در جمهوری اسلامی با تأکید بر نظام فکری امام خامنه‌ای»، دو فصلنامه سیاست اسلامی، سال یازدهم، شماره ۲۳.
- بی‌نام (۱۴۰۳). «امیدواری کاذب در جامعه و اقتصاد: رؤیایی که ممکن است به کابوس تبدیل شود و همانند حبایی بترکد»، پایگاه خبری همکار نفتی، به نشانی <https://hamkarnafiti.ir/False>
- ترابی، یوسف و گودرزی، آیت (۱۳۸۴). «ارزش‌ها و امنیت اجتماعی»، فصلنامه دانش انتظامی، سال ششم، شماره ۲.
- جهان پرور، محمدمهدی (۱۴۰۳). «امیدآفرینی در جوانان؛ راهبرد پیشرفت ملی و عبور از بن‌بست‌ها»، خبرگزاری تسنیم، به نشانی: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1403/11/20/3252303>
- حدادی، علیرضا و همکاران (۱۴۰۳). «سلسله گزارش‌های پایش مشارکت مردمی گزارش اول: مدل سنجش مشارکت‌های مردمی با تأکید بر جوانان»، ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دوره سی‌ودو، شماره ۲.

خامنه‌ای، سید علی (مدظله‌العالی). مجموعه بیانات و پیام‌ها، قابل دسترسی در پایگاه

اطلاع‌رسانی <http://farsi.khamenei.ir>

رداد، محسن (۱۴۰۲). «واکاوی موضوع امید و امکان‌های تولید آن؛ با تأکید بر ظرفیت‌های ارتقای مشارکت‌های عمومی در مجلس شورای اسلامی»، ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دوره سی و یکم، شماره ۱۲. رستگاری، امیر (۱۳۸۴). «گسترش نقش زنان در جهت حمایت‌های شغلی - خانوادگی»، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ششم، شماره ۴.

رنجبر، فرهاد و خلیلی، محمدحسن (۱۴۰۳). «امید و امیدواری با توجه به آیات قرآن کریم»، دانشنامه علوم انسانی، سال اول، شماره ۲.

سعد، علی (۱۴۰۳). «امیدآفرینی یعنی مسیر برای پیشرفت وجود دارد»، سایت شورای فرهنگ عمومی، به نشانی <https://www.pcci.ir/fa/news/755555>

سفیری، خدیجه و صادقی، مریم (۱۳۸۸). «مشارکت اجتماعی دانشجویان دانشکده‌های علوم اجتماعی دانشگاه‌های شهر تهران و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن»، فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیستم، شماره ۲.

شعبانی، محمدجواد (۱۴۰۱). «امید اجتماعی در ایران»، مصاحبه، تهران: مرکز پژوهشی مبنا.

شعبانی، محمدجواد و همکاران (۱۳۹۸). «بررسی مؤلفه «امید» در سبک زندگی دینی و نقش رسانه دیداری تلویزیون در گسترش امیدآفرینی دینی»، دو فصلنامه پژوهشنامه سبک زندگی، سال پنجم، شماره ۸.

طاهری دمنه، محسن و کاظمی، معصومه (پاییز ۱۳۹۹). «خوانشی آینده‌پژوهانه از پروبلماتیک امید اجتماعی در ایران»، پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی، دوره نهم، شماره ۳.

عظیمی، علیرضا (زمستان ۱۴۰۲). «تبیین عوامل تأثیرگذار بر امید اجتماعی در بین شهروندان تهرانی»، فصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، سال دوازدهم، شماره ۲۳.
علوی نیا، نسرين و نعمتی، زهرا (۱۴۰۰). «فرایند نهادینه کردن امید در جوانان و راهکارهای آن در بیانیه گام دوم انقلاب مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری»، فصلنامه مطالعات هنر و فرهنگ، دوره ششم، شماره ۲.

فرزند وحی، جمال و سهرابیان، فاطمه (۱۳۹۳). «آرزو در اسلام»، مجله سراج منبر، دوره پنجم، شماره ۱۴.

قربانی زاده، شیما و موسوی، سیده نرگس (۱۴۰۲). «بررسی راهکارهای امیدآفرینی در جامعه با استناد به قرآن و روایات»، فصلنامه قرآنی کوثر، شماره ۷۶.

کار، آلان (۱۳۸۷). روان‌شناسی مثبت‌گرا، ترجمه حسین شریفی و همکاران، تهران: سخن.

محمدی مقدم، یوسف و کاوند، ندا (۱۴۰۲). «کاوشی داده بنیاد بر امیدآفرینی در جامعه در راستای تحقق بیانیه گام دوم انقلاب»، فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، سال هفتم، شماره ۲۵.

محمدی مقدم، یوسف و کاوند، ندا (۱۴۰۲). «کاوشی داده بنیاد بر امیدآفرینی در جامعه در راستای تحقق بیانیه گام دوم انقلاب»، فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، دوره هفتم، شماره ۲۵.

مرادی بهمنی، علی (۱۴۰۲). «آثار، ابزارها و موانع امیدآفرینی در پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی»، اولین همایش ملی جوانان و امیدآفرینی، دانشگاه افسری امام حسین (ع)، مرکز علویون.

مردانی فر، فهیمه و همکاران (۱۳۹۸). «سرمایه اجتماعی و امید به آینده در میان دانشجویان (مطالعه دانشگاه‌های شهر بندرعباس)»، فصلنامه مدیریت سرمایه اجتماعی، دوره ششم، شماره ۱.

مرکز رصد فرهنگی کشور (۱۴۰۲). وضعیت امید اجتماعی در ایران، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.

مطهری پور، مرتضی و آذربایجانی، مسعود (۱۳۹۶). «ساختار معنایی امید در آیات قرآن کریم»، فصلنامه مطالعات تفسیری، سال هشتم، شماره ۳۲.

مکارم شیرازی ناصر و همکاران (۱۳۹۳). پیام امیرالمؤمنین (ع)، تهران: دارالکتب الاسلامیه. مهدوی، سید محمدصادق و رحمانی خلیلی، احسان (۱۳۷۸). «بررسی تأثیر دین‌داری بر مشارکت اجتماعی شهروندان تهران»، پژوهشنامه علوم اجتماعی، سال دوم، شماره ۴.

موسوی، سید طاهره (۱۳۸۹). «امید و امیدواری در خانواده»، نشریه گلبرگ، شماره ۱۲۷. نبی پور، مریم و فلاح، محمدحسین (۱۳۹۴). «طراحی آموزش امید درمانی مبتنی بر مفاهیم

اسلامی»، همایش ملی اسلام و سلامت روان یزد، دانشگاه یزد، دانشکده علوم انسانی.

یوسفی، رسول (۱۳۹۸). «تبیین جایگاه امیدآفرینی اجتماعی در راستای تحقق گام دوم انقلاب اسلامی»، مجموعه مقالات، اولین همایش بین‌المللی گام دوم انقلاب؛ الگوی نظام مردمی تمدن ساز. دانشگاه جامع امام حسین (ع).

یوسفی، ناصر و همکاران (۱۴۰۲). «امیدآفرینی رسانه‌ها ضرورت امروز جامعه»، میزگرد

خبرگزاری ایرنای زنجان، به نشانی: <https://www.irna.ir/news/85307855>

Berry, Kate A, Eric Mollard (ed) (2010). Social Participation in Water Governance and Management: Critical and Global Perspectives, Earthscan Publications Ltd, London.

Coleman, J. S (1990). Foundations of Social Theory, Harvard University Press.

Egan, L. A, et al (2008). "Hope as a Basis for Understanding the Benefits and Possibilities of Community Engagement", Journal of Community Psychology.

Feldman, S, et al. (2018). Empowerment through Participation: Enhancing Hope and Community Engagement, Journal of Social Psychology and Community Development, 10(2).

Johnson, R. & Martinez, L (2020). "Hope as a Catalyst: The Role of Optimism in Fostering Community Engagement", Journal of Social Psychology and Community Development, 8(3).

Putnam, R. D. (1995). Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy, Princeton University Press.

Snyder, C. R. (2002). Hope Theory: Rainbows in the Mind, Psychological Inquiry.